

Ks. Bogdan Biela
Uniwersytet Śląski
Wydział Teologiczny

Sprawozdanie
ze zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów
Formacja pastoralna kleryków w Polsce
Toruń, 24–25 kwietnia 2017 r.

W dniach od 24 do 25 kwietnia 2017 r. odbył się kolejny zjazd Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów. Miejszem obrad była aula rektoratu Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Celem zjazdu było podjęcie dyskusji nad propozycją wypracowania założeń formacji pastoralnej kleryków w kontekście prac nad nowymi zasadami formacji kapłańskiej w Polsce. Przed pierwszą sesją, w poniedziałek 24 kwietnia uczestnicy zjazdu mieli okazję zobaczyć siedzibę Radia Maryja i Telewizji Trwam oraz Wyższą Szkołę Kultury Społecznej i Medialnej.

Pierwszą sesję rozpoczął wykład ks. dra hab. prof. KUL Dariusza Lipca na temat formacji pastoralnej kleryków w wymiarze normatywnym. Prelegent na początku przedstawił formację pastoralną w ujęciu Vaticanum II i Jana Pawła II, a następnie w ujęciu nowego *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z 8 grudnia 2016 roku. Dokument *Dar powołania do kapłaństwa* Kongregacji ds. Duchowieństwa aktualizuje i reguluje sprawy związane z formacją przyszłych kapłanów, gdyż ostatnie *Ratio fundamentalis* ukazało się w 1970 roku, a jego zaktualizowanie zostało dokonane w 1985 roku. Nowe *Ratio fundamentalis* wykorzystywało już istniejące treści, metody i wskazania dotyczące formacji, uaktualniając je oraz wprowadzając nowe elementy. W dokumencie znalazły się wskazania zawarte w adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* z 1992 roku, dotyczące formacji integralnej, tj. zdolnej do połączenia w sposób wyważony wymiaru ludzkiego z duchowym, intelektualnym i duszpasterskim na drodze pedagogicznej dostosowanej

do indywidualnych potrzeb kandydata. Odnośnie do pierwszego wymiaru – ludzkiego – w szczególny sposób zaakcentowane zostało, iż nie można być kapłanem bez jedności umysłu i serca, a także bez dojrzałości uczuciowej oraz że każdy brak lub nierozwiązany problem w tym względzie może stanowić poważne niebezpieczeństwo zarówno dla samego seminarzysty, jak i dla ludu Bożego. Biorąc pod uwagę pozytywne efekty okresu propedeutycznego na początku formacji seminaryjnej, sprawdzonego już od jakiegoś czasu w wielu lokalnych realiach, tekst podkreśla jego znaczenie, a także konieczność – w celu starannej weryfikacji i doboru kandydatów. Z kolei w aspekcie rozeznania powołania dokument wskazuje, iż na biskupach i formatorach spoczywa wielka odpowiedzialność – są oni bowiem powołani do należytej czujności przy weryfikacji zdatości kandydatów, która winna być dokonywana bez pośpiechu i powierzchowności. Wyzwaniem jest zaproponowanie drogi formacji integralnej, która pomogłaby osobie dojrzewać w każdym aspekcie i sprzyjałaby ostatecznej ocenie, dokonanej na podstawie całego procesu formacyjnego. Oprócz znanego już podziału drogi formacyjnej na „etap studiów filozoficznych”, „etap studiów teologicznych” i „etap pastoralny”, w nowym *Ratio* zostały dodane: „etap bycia uczniem”, „etap upodabniania się do Chrystusa” i „etap syntezy powołaniowej”, którym odpowiada droga i treści formacyjne, służące formowaniu kandydata na obraz Dobrego Pasterza. Tak więc aby być dobrym kapłanem, oprócz zdania wszystkich egzaminów, należy posiadać dowiedzioną dojrzałość ludzką, duchową i duszpasterską. Tekst prezentuje także inne nowości, dotyczące m.in. sposobu podejścia do zagadnień używanego języka, zaproponowanej metodologii formacyjnej oraz wkładu, jaki wnosi do dokumentu przede wszystkim aktualne nauczanie papieskie.

Drugi prelegent, ks. dr hab. prof. UAM Mieczysław Polak, przedstawił pastoralną tożsamość prezbitera, jako podstawę i cel formacji pastoralnej. W kontekście opublikowanej książki *Prezbiterologia pastoralna. Pastoralna tożsamość współczesnego prezbitera* prelegent ukazał ontologiczną, kariologiczną i prakseologiczną tożsamość prezbitera, na którą tak wielki nacisk kładzie nowe *Ratio fundamentalis*. Teologiczna ontologia prezbiteratu ujawnia te aspekty posługi prezbitera, które mają uniwersalny charakter, to znaczy mogą i muszą być brane pod uwagę *semper et ubique*. Owe aspekty składają się na „teologiczny model prezbiteratu”. Właściwe i pogłębione poznanie tej tożsamości jest niezbędnym warunkiem, a jednocześnie bezpiecznym przewodnikiem i decydującym bodźcem do rozwoju duszpasterskiej działalności Kościoła. Najbardziej istotne znaczenie ma w tym wypadku służebny charakter prezbiteratu. W związku z tym prelegent zwrócił uwagę na trzy tematy wpisujące się w teologiczną tożsamość prezbiteratu: prezbiterat w służbie uobecniania w świecie zbawczego misterium Jezusa Chrystusa – Najwyższego Pasterza, prezbiterat w służbie aktualizacji chrześcijańskiego powołania do apostołstwa, służebność prezbiteratu w relacji do „pełni świętego posługiwania”. Chodzi tutaj o potrójną służebność wobec Jezusa Chrystusa, ludu Bożego i wobec biskupa. Refleksja kariologiczna nad prezbiteratem pozwala rozpoznać te

aspekty posługi prezbitera, które – jako uwarunkowane czasem i przestrzenią – nie mają charakteru uniwersalnego i niezmiennego, a zatem są zobowiązaniem wchodzącym w *hic et nunc*. Prelegent odwołał się przede wszystkim do wypowiedzi kościelnego Magisterium, i to zarówno gdy chodzi o prezentację „ewangelicznego rozeznania” kryzysu tożsamości kapłańskiej, jak i wyłaniających się na tym podłożu „pastoralnych wyzwań”, czego specyficznym wyrazem jest z jednej strony postulat „nowej ewangelizacji” Jana Pawła II, a z drugiej profetyczny apel papieża Franciszka o „duszpasterskie nawrócenie”. Z kolei pastoralna prakseologia posługi prezbitera zwraca uwagę na to, iż w magisterialnych wypowiedziach z ostatnich lat zawiera się wyraźna sugestia, wskazująca na potrzebę wyznaczenia prymatu w pastoralnej refleksji nad prakseologicznym obliczem prezbiteratu problematyce związanej z *presbyterorum vita* w jego misteryjnym i komunijnym wymiarze, a nie – jak dotąd – problematyce dotyczącej *presbyterorum ministerio*. Tę sugestię jako pierwszy ucieleśnił Jan Paweł II w posynodalnej adhortacji apostolskiej o formacji prezbitarów we współczesnym świecie, zwracając uwagę, że związek prezbitera z Jezusem Chrystusem, a w Nim z Jego Kościołem, jest nade wszystko osadzony w samym fakcie **bycia** prezbitarem na mocy namaszczenia sakramentalnego, a dopiero wtórnice – choć nie mniej istotnie – w pasterskim **działaniu**, czyli w misji i w posłudze. Tak więc Jan Paweł II, odwołując się do nauczania Vaticanum II, prakseologiczne imperatywy posługi prezbitera wpisał w trojaki wymiar strukturalny Kościoła, rozpatrywanego jako tajemnica, komunია i misja. W związku z powyższym prelegent podkreślił wagę pastoralnego ukierunkowania całej formacji seminaryjnej, czego nie ma w nowym *Ratio fundamentalis*. Nie można bowiem zacieśniać pastoralnego nastawienia jedynie do praktyki pastoralnej. Chodzi przede wszystkim o duszpasterską (ewangelizacyjną) mentalność kleryków.

Temat trzeciego wykładu, który wygłosił ks. prof. dr hab. Wiesław Przygoda, brzmiał: *Seminarium duchowne podmiotem formacji pastoralnej kandydatów do święceń w świetle badań empirycznych*. Zostały tutaj przedstawione badania przeprowadzone przez ks. Tomasza Hałasa (doktorat) w seminariach duchownych w Polsce w latach 2012–2013. Badania dotyczyły trzydziestu jeden seminariów diecezjalnych i dwunastu zakonnych. Rozprowadzono trzysta czterdzieści siedem ankiet. W pytaniach zwrócono szczególną uwagę na wykłady i ćwiczenia jako środki formacji pastoralnej oraz na rolę praktyk pastoralnych kleryków.

Pierwsza sesja zakończyła się promocją książki ks. prof. dra hab. Ryszarda Kamińskiego pt. *Metodyka przygotowania prac promocyjnych z teologii praktycznej* (Siedlce 2017). Tytuł, układ i treść publikacji przedstawił ks. W. Przygoda z KUL, a na wartość książki zwrócił uwagę ks. prof. dr hab. B. Mierzwiński z UKSW. Prezentowane opracowanie jest z pewnością bardzo oczekiwane przez środowisko teologiczno-pastoralne w Polsce, co wielokrotnie sygnalizowali wykładowcy tego kierunku naukowego. Praca ta pomyślana jest jako pomoc w przygotowywaniu i pisaniu prac promocyjnych. Powstanie pracy promocyjnej obejmuje trzy podstawowe etapy: tworzenie koncepcji pracy, przeprowadzenie badań oraz redakcja pracy.

Każdy z tych etapów dotyczy innego rodzaju działań. Książka nestora polskich pastoralistów, ks. Kamińskiego, pokazuje studentom, co powinni robić w toku realizowania poszczególnych czynności, składających się na proces tworzenia pracy promocyjnej. Treść książki obejmuje siedem rozdziałów. Omówienie wspomnianych już trzech etapów przygotowania pracy promocyjnej zostało poprzedzone w rozdziale pierwszym refleksją nad rozwojem nauki. Etapowi tworzenia koncepcji pracy promocyjnej, wymagającym refleksji i dyskusji, odpowiadają w pracy rozdziały trzeci i piąty. Etap badań, realizowanych według przyjętych założeń merytorycznych i metodologicznych, przedstawiony został w rozdziałach drugim i czwartym. Zostały w nich ukazane typy i metody, techniki i narzędzia badań naukowych oraz rodzaje prac promocyjnych i ich charakterystyka. Etapowi redakcji poświęcone są rozdziały szósty i siódmy. Ukazana została w nich struktura pracy promocyjnej, jej elementy graficzne i informacyjno-pomocnicze. Sporo miejsca zajmuje też omówienie redakcji merytorycznej, językowej i technicznej pracy promocyjnej. Książka, oprócz bibliografii, zawiera także dwa aneksy. Pierwszy jest poświęcony terminom z zakresu metodyki pisania pracy promocyjnej, drugi zawiera skróty ogólne, stosowane powszechnie przy pisaniu tego rodzaju prac.

Druga sesja dotyczyła propozycji podstawy programowej z teologii pastoralnej, którą przedstawił ks. prof. dr hab. Ryszard Kamiński. Na roku czwartym student powinien zapoznać się z wprowadzeniem do teologii pastoralnej, istotą i posłannictwem Kościoła, znakami czasu, misją Kościoła w świecie. Na roku piątym powinny być omawiane zagadnienia z teologii pastoralnej szczegółowej (duszpasterstwo i jego podstawy teologiczne, podmiot duszpasterstwa, duszpasterstwo jako działalność zorganizowana, miejsce realizacji duszpasterstwa – parafia), a na szóstym – duszpasterstwo nadzwyczajne. Dyskusja po wykładzie dotyczyła trzech form formacji pastoralnej: wykładów, ćwiczeń i praktyk. Zwrócono szczególną uwagę na rolę parafii w praktykach oraz na towarzyszenie duszpasterskie. Pierwszy dzień Zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów został uwieńczony Eucharystią w sanktuarium NMP Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w Toruniu oraz „spotkaniem braterskim”.

Drugi dzień zjazdu rozpoczął się mszą świętą w sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Toruniu, pod przewodnictwem bpa dra Andrzeja Suskiego. Sesja trzecia składała się z dwóch części. W pierwszej części, w której uczestniczyli także przewodniczący sekcji homiletyki, liturgistów i katechetyki, odbyła się dyskusja nad wypracowaniem założeń formacji pastoralnej kleryków w Polsce z udziałem bpa dra Damiana Bryła z Poznania, który z ramienia KEP przewodniczy komisji przygotowującej nowe *Ratio studiorum* w Polsce. W drugiej części odbyło się zebranie PSP, na którym ustalono między innymi miejsce i termin kolejnego spotkania.